

Silsilah Maluku

RON HABIBOE

VOORoudERS VAN VERRE
DEEL 1
DE MOLUKKEN

Silsilah Maluku

MOLUKSE STAMBOOM

RON HABIBOE

VOOROUDEERS VAN VERRE

DEEL 1

DE MOLUKKEN

centraal bureau voor genealogie

Deze publicatie kwam tot stand mede dankzij een bijdrage uit het door het Prins Bernhard Cultuurfonds beheerde Pronk Visser Fonds en Engelbert van Bevervoorde-van Heyst Fonds, het Dr. Hendrik Muller's Vaderlandsch Fonds, de Stichting Cultuurfonds van de Bank Nederlandse Gemeenten, en de Mondriaan Stichting, Stimuleringsfonds voor beeldende kunst, vormgeving en museale activiteiten.

Prins Bernhard **Cultuurfonds** *geeft cultuur de kans*

Cultuurfonds

M
S

Mondriaan Stichting
(Mondriaan Foundation)

Inhoud

1 Inleiding	9
2 De Molukken en de overkomst van Molukkers naar Nederland	13
De Molukken en de handel in specerijen	13
De Portugezen in de Molukken (16e eeuw)	15
De specerijenteelt en de VOC (1605-1796)	17
Het specerijenmonopolie	18
Amboineesche Princen	20
Van Engels tussenbestuur tot Nederlandse koloniale expansie (1796-ca 1900)	21
De afschaffing van het specerijenmonopolie	21
Koloniale expansie	23
Ethische politiek en Indonesisch nationalisme (1900-1941)	25
Een nieuw koloniaal beleid	25
Molukse studenten en andere bezoekers in Nederland	27
De Tweede Wereldoorlog (1941-1945)	29
Japanse bezetting	29
Molukse slachtoffers in Indië	30
De oorlog in Nederland	31
Naoorlogse jaren van chaos en geweld (1945-1949)	32
Politionele acties	32
Malino-studenten	33
De soevereiniteitsoverdracht en inscheping naar Nederland (1949-1951)	34
De RIS, RI en RMS	34
Overkomst naar Nederland	35
Indonesië en Nieuw-Guinea	39
Epiloog	40
3 Molukse familieverbanten en herkomst	42
Stammen en het dorp	42
Oude dorpen en federaties	42
De negeri	44
Verwijzingen naar oude stammen	46
Familie en erfgoed	47
Huwelijk en erfrecht	47
Pela	48
Erfgoed van de familie	49

Familiwapens	50
Verspreide families	53
Aanspreekvormen en titels	54
Molukse familienamen	56
Aangenomen Europese familienamen	58
Naamvariaties	60
Klank versus klinkers	60
Samengestelde namen	61
Voor- en roepnamen	62
4 Bezoekers en blijvers van buiten	65
Bevolkingsgroepen	65
Portugese wortels	67
Personeel van de VOC en andere Europeanen	68
Europese familienamen	69
Kisar	71
Vreemde Oosterlingen	72
Chinezen	72
Arabieren	74
Immigratie van andere Indonesische volkeren	76
5 Genealogisch onderzoek	78
Invalshoek van onderzoek	78
Primaire gegevens	79
Indeling, nummering en tekst	81
Kwartierstaat	81
Stamreeks (of stamlijn)	82
Parenteel	83
Genealogie	84
Geneagram	85
Afstammingsreeks	86
Beheer van onderzoeksgegevens	87
6 Onderzoek thuis	90
Stamboom en ander materiaal	90
Oude foto's	92
Familiageschiedenis en mondelinge overlevering	93
Dorpsgenoten, pela en kumpulan	94
Organisaties op de digitale snelweg	97
Molukse presentaties op het internet	98
7 Archieven in Nederland	100
De bootlijsten en het CAZ	100
Koloniale militairen	101
De registratie van KNIL-militairen	102
Algemeen Stamboek Indië	104
Oost-Indisch Boek	106

Kwartaallijsten	108
Extracten Stamboeken en stamboekgegevens	109
Folio's Inheemse Militairen	111
Zoekwijzer stamboeken KNIL-militair	113
Burgerlijke ambtenaren	116
Stamboeken burgerlijke ambtenaren en gouvernementsmarine	116
Stamkaarten	117
Zoekwijzer (stamboek) burgerlijk ambtenaar	117
Marine Molukkers	118
Stamboeken Marine	118
Zoekwijzer marine Molukkers	120
Overig archiefmateriaal	120
Andere gegevens van ambtenaren	121
Onderscheidingen aan inheemse militairen	122
Andere archieven in het Nationaal Archief	123
Inminad	124
8 Publicaties en instellingen in Nederland	127
De Regeeringsalmanak en het Staatsblad van Nederlandsch-Indië	127
Publicaties betreffende oorlogsslachtoffers	128
Historische bronnenpublicaties en literatuur	129
Koninklijke Bibliotheek	131
Centraal Bureau voor Genealogie	133
Indische genealogische organisaties	135
Moluks Historisch Museum	136
Koninklijk Instituut voor Taal-, Land- en Volkenkunde	137
Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis	137
Instituut voor Maritieme Historie	138
9 Onderzoek in de Molukken en Jakarta	139
Verloren archieven	139
Kerk en dtb-registers	141
De protestantse kerk	141
De Rooms-katholieke kerk	148
Registers burgerlijke stand	152
Achtergrond	152
Organisatie en bestuur	152
Nationaal Archief in Jakarta	153
Inscripties en grafteksten	157
Overige bronnen	158
Bijlagen	161
Bijlage 1. Registers kerkelijke gemeenten Ambon-Lease	162
Bijlage 2. Registers kantoor classis Pulau-Pulau Lease	164
Bijlage 3. Registers van het Bisdom Amboina	165
Bijlage 4. Aanbevolen literatuur betreffende de Molukken	167

1 Inleiding

Het grootste deel van de huidige Molukse gemeenschap in Nederland betreft Molukse ex-KNIL-militairen met hun gezinnen en hun nakomelingen. De volwassen Molukkers die destijds in 1951 naar Nederland zijn gekomen, kunnen worden beschouwd als de zogeheten eerste generatie Molukkers in Nederland. De kinderen van deze generatie, voor een deel geboren in Nederland, worden aangeduid met de term tweede generatie. Inmiddels is er al sprake van een vierde generatie Molukkers. De komst van de Molukkers naar Nederland hangt nauw samen met het Nederlandse koloniale verleden in het voormalige Nederlands-Indië. Voor de volwassenen van de eerste generatie, geboren en getogen in de Molukken of elders in Nederlands-Indië, is kennis over Indië en de Molukken de gewoonste zaak van de wereld. Zij zijn immers in die wereld opgegroeid. Andere zaken met betrekking tot familierelaties, familiegeschiedenis en de geschiedenis van het dorp van herkomst, de streek of het eiland zijn in de meeste gevallen mondeling overgeleverd door de ouders.

Het aantal nog in leven zijnde volwassenen van de eerste generatie is inmiddels, na hun aankomst in Nederland nu ruim vijfenvijftig jaar geleden, sterk afgenomen en de kennis betreffende de herkomstgeschiedenis dreigt nu ook beetje bij beetje af te nemen, omdat er verder weinig op schrift is gesteld. In veel gevallen is en wordt de familiegeschiedenis nog steeds mondeling overgedragen aan de volgende generaties, maar de bredere kennis over de geschiedenis van het dorp, de streek of het eiland neemt af. De volwassenen van de eerste generatie weten over het algemeen feilloos te vertellen welke familienamen uit het dorp van herkomst afkomstig zijn en met welke dorpen het dorp een speciale band heeft. De tweede, derde en volgende generaties hebben deze kennis in steeds mindere mate paraat.

Toch gaan steeds meer jonge Molukkers met vakantie naar de Molukken, of 'tijdelijk' terug naar hun dorp van herkomst. Er is dus wel een behoefte om een band met het 'oude land' te behouden. Een van de zaken die de vakantieganger zal opvallen bij een eerste bezoek aan het dorp van herkomst, is dat er zoveel mensen dezelfde familienaam dragen als hij of zij. Door de dorpsbewoners wordt de bezøkende naamgenoot als familie beschouwd, zelfs als de familierelatie niet direct aantoonbaar is. Al snel wordt duidelijk in welk deel van het dorp zijn of haar familie generaties lang woont of heeft gewoond, welke stukken grond buiten het dorp

bijna onlosmakelijk zijn verbonden aan de familie(naam), welke rol de familie speelt binnen het dorp en of de familie wellicht oorspronkelijk afkomstig is van een andere plaats. Misschien zijn er nog ouderen in het dorp, die zijn of haar ouders vroeger hebben gekend en nog kunnen vertellen welk kattenkwaad zij vroeger hebben uitgehaald. Voor veel vakantiegangers krijgt het begrip 'thuis' een extra dimensie. Hun verhalen versterken ook de interesse in de eigen afkomst en geschiedenis bij andere jonge Molukkers in Nederland.

De uitgestrekte Molukse archipel met een totale oppervlakte van bijna negen maal Nederland huisvest een bonte verzameling van culturen. Dit heeft niet alleen te maken met de verschillende godsdiensten islam en het christendom, die verspreid door de Molukken worden beleden, maar ook met de relatie die de verschillende bevolkingsgroepen in het verleden hadden met het Nederlandse gezag. Ook de verschillende herkomst van de bewoners speelt een rol. Dit laatste komt onder meer tot uiting in de gesproken talen: de oorspronkelijke talen (*bahasa tanah*) en dialecten van het Maleis. In de Midden-Molukken en het zuidoosten van de Molukken beschouwt een groot deel van de oorspronkelijke bewoners zich als oorspronkelijk afkomstig van Nusa Ina, het 'moedereiland' Seram. Echter waar een moslim op Ambon vaak naar zichzelf verwijst met het Maleise woord *saya* gebruiken christenen veelal het Ambon-Maleise *beta* in de dagelijkse omgang. In de moslimdorpen op de Ambonse eilanden is nog vaak de oorspronkelijke taal overgeleverd. Bij christenen is de oorspronkelijke taal veelal verdwenen uit het dagelijkse leven. Degene die zich in de Molukken bezighoudt met een stamboom spreekt in het algemeen over *silsilah* (stamboom). Soms wordt ook wel een uit het Nederlands verbasterde term gebruikt, zoals *slagbom* (geslachtsregister, stamboom).

Voor de Molukse gemeenschap is het begrip familie, in vergelijking met de Hollandse samenleving, een zeer ruim begrip. Om de onderlinge relatie binnen een familie in kaart te brengen, kennen veel Molukkers de getekende stamboom op papier. De meeste van deze stambomen waren (en zijn vaak nog) van belang om de erfrechten van verschillende personen op gronden te kunnen legitimeren. Dit belang speelt een minder grote rol bij Molukkers in Nederland, bij wie de band met het dorp of eiland van oorsprong eerder voorop staat. Een stamboom kent verschillende invalshoeken. Zo is een stamboom die slechts het voorgeslacht vermeldt (terug in de tijd) een andere dan een opstelling die het nageslacht vermeldt van een bepaalde voorvader (vooruit in de tijd). Maar een overzicht van afstamming begint pas echt te leven als er meer bekend is over de genoemde personen: welk beroep zij bijvoorbeeld uitoefenden, hoe zij leefden en in welke tijdgeest, enzovoort. Kortom, een echte familiegeschiedenis.

De wetenschap die zich bezighoudt met afstamming, stambomen en aanverwante zaken (zoals familiewapens) heet genealogie. Binnen deze wetenschap worden enkele standaardbegrippen gehanteerd die de verschillende benaderingen van

Vergezicht van het eiland Nusalaut, vanaf het eiland Saparua

afstamming overzichtelijk maken. Genealogisch onderzoek valt uiteen in drie onderdelen: het verzamelen, het ordenen en het vastleggen van gegevens. De hier bedoelde gegevens zijn van uiteenlopende aard, maar er kan onderscheid worden gemaakt tussen bronnen en literatuur.

Bronnenmateriaal omvat de originele stukken (primaire bron) of een afschrift hiervan, een bron uit de tweede hand (secundaire bron). Primair en secundair zijn relatieve begrippen, want als het origineel niet meer aanwezig is maar wel het afschrift, dan is dit laatste een primaire bron geworden. Er kan ook een onderscheid worden gemaakt op basis van de inhoud. Met een geboortedatum als uitgangspunt geldt bijvoorbeeld de geboorteakte als een primaire bron en het paspoort als secundaire bron. De literatuur dient hoofdzakelijk als hulpmiddel. Hier zijn drie categorieën van belang: monografieën, verzamelwerken en periodieken.

Bij het samenstellen van een stamboom wordt doorgaans gebruik gemaakt van de volgende bronnen: de geboorte- huwelijks- en overlijdensregisters van de burgerlijke stand en de aanverwante kerkregisters (doop-, trouw- en begraafboeken), bevolkingsregisters, inscripties en archieven (rechterlijke, notariële en weeskamerarchieven). Voor het onderzoek naar Molukse voorouders kunnen hieraan nog andere registers en mondelinge overlevering worden toegevoegd.

Deze handleiding dient als gids bij genealogisch onderzoek naar Molukse voorouders. Daarnaast geeft het een beknopt overzicht van de geschiedenis van de Molukken en de overkomst van Molukkers naar Nederland, om een historisch kader voor de aangetroffen genealogische gegevens te bieden. De focus van deze handleiding is gericht op de gebieden in de Molukken die gelden als herkomst voor de meeste mensen van de huidige Molukse gemeenschap in Nederland: De Midden-Molukken en in mindere mate de Zuidoost-Molukken. De bronnen voor genealogisch onderzoek naar Molukse voorouders worden gevonden in Nederland en Indonesië, met name in Jakarta en de Molukken zelf.

Ten slotte spreek ik hier nog een woord van dank uit aan al degenen die direct of indirect hebben bijgedragen aan de totstandkoming van deze handleiding. In alfabetische volgorde: C. Alyona (Ambon), H. Aponno (Den Haag), G. Boulens (Utrecht), pastor C. Böhm (Ambon), P. Christiaans (Den Haag), pastor K. Fatlolon (Ambon), J.R. Habiboe (Den Haag), H. Hetharie (Saparua), J.M. Hetaria (Oma), N. Huwae (Alang), J. Larwuy (Kilang), J. Loupatty (Naku), P. Loupatty (Haria), W. Manuhutu (Utrecht), E. Maspaitella (Ambon), V. Metekohy (Kilang), J. Ohorella (Tulehu), fam. W. De Queljoe (Vlissingen), D. Rugebregt (Zoetermeer), J. Ruhulesin (Ambon), D. Sahetapy (Itawaka), J. Sekewael (Assen), J. Siahay (Saparua Tiouw), Chr. Sopaheluwakan (Lilibooi), mgr. A. Sol (Ambon), Y. Soplanit (Soya), H. Soselisa (Sila Leinitu), A. Talahatu (Lilibooi) en D. van Wijnen (Franeker).

Eventuele onduidelijkheden in de tekst komen voor mijn rekening.

Ron Habiboe,
november 2006